

La Parolla delle immagini e delle forme di scrittura. Tecniche della comunicazione nel mondo antico. Pelorias, 1. Messina 1998

Volumul – culegere de studii – propune cercetătorului o temă mai puțin obișnuită, discursul de actualitate care caracterizează cele 17 studii, se înscrie într-o direcție nouă de cercetare a realităților lumii clasice și nu numai, limitele cronologice în care se înscriu studiile acoperind o perioadă de circa trei milenii și jumătate, de la începuturile scrierii până în perioada secolului V p.Chr. Nu vom analiza fiecare studiu în parte mulțumindu-ne doar să semnalăm cele mai interesante contribuții cuprinse în acest volum.

Studiul care deschide volumul semnat Fr. Pomponio *Gli antenati della scrittura nell Vicino Oriente Antico*, tratează geneza scrierii. Pornind de la faza mnemonică a scrisului autorul sintetizează datele existente în legătură cu acest subiect prezentând tranziția de la sistemele non-verbale de scriere la cele verbale. Evoluția: *sistem token- mnemonic/non verbal- verbal/logograme* este înfățișată cititorului într-o manieră dominată de un discurs logic cu explicații atât de natură arheologică cât și de natură epigrafică, bibliografia recentă și natura subiectului abordat fac din acest studiu un util instrument de lucru pentru cei interesați de geneza și evoluția scrisului ca sistem de comunicare.

O altă contribuție valoroasă aparține Mariei Caccamo Caltabiano *Imagini e parola grammatica e sintassi di un lesico monetale*, aduce în prim-plan latura interpretativă a produselor monetărilor din perioada clasică din Sicilia, tema a fost tratată de aceeași numismată în colaborare cu Paola Radice Colace¹ în câteva studii mai ample. În studiul amintit mai sus sunt analizate cu preponderență produsele monetărilor de la Himera și Siracusa și problematica legată de unele atribute care sunt redade pe monedele emise aici.

Colaboratoarea Mariei Caccamo Caltabiano propune o temă de studiu puțin exploatată a numismaticii – *Comunicare con le monete* – fiind un studiu în care formația de clasicist cu cea de numismat se îmbină strălucit într-o analiză temeinică a unui fel de a comunica într-un sistem articulat de circulația monedei.

Bruno Tripodi continuă într-un fel tema lansată cu ani în urmă de profesorul Dinu Adameșteanu, *Parlare con l'altro: la comunicazione verbale fra Greci e barbari, e il ruolo dell interprete nell Anabasi di Senofonte* aduce în lumina unor noi izvoare antice, noi interpretări cu privire la rolul „traducătorilor“ în perioada clasică,

¹ M. Caccamo Caltabiano, P. Radice Colace, *Dalla premoneta alla moneta. Lesico monetale greco tra semantica e ideologia*, Pisa 1993.

arsenalul cercetătorului italian fiind deosebit de bogat nu numai în privința bibliografiei consultate dar mai ales în cunoașterea profundă a realităților de multe ori dificil de înțeles ale antichității clasice. Relațiile dintre greci și neamurile non-grecești, fiind analizate mai puțin prin prisma arheologului ci mai ales prin prisma filologului.

Am subliniat importanța acestor studii mai ales datorită temelor abordate, modernitatea acestora, discursul concis-actual abordat în expunere precum și excelența prezentare grafică fac din volum un foarte util instrument de lucru pentru cercetătorul realităților lumii clasice dar și un model de urmat în cercetarea acestora.

de Călin Ghemiș

A.F. Harding – European Societies in the Bronze Age,
Cambridge University Press, Cambridge, 2000, (XVIII+552 p., 134 fig.,
10 tab.)

În cele ce urmează vom prezenta succint o importantă apariție editorială, care se impune atât prin problematică cât și prin spațiul tratate în lucrare. Ea constituie ultima lucrare a profesorului Anthony Harding (Durham), și într-un fel este o completare a mai vechii lucrări de sinteză privind bronzul european la care a colaborat cu J. M. Coles (*The Bronze Age in Europe*, London 1979).

Deși în noua sa lucrare, A. Harding nu are de gând să analizeze manifestările epocii bronzului din Europa din punct de vedere cronologic, cultural sau geografic – cartea reprezentând o analiză a diferitelor aspecte ale epocii bronzului pe o tematică de bază, din perspectiva vieții cotidiene – cartea conține numeroase trimiteri și considerații privind manifestările epocii bronzului de pe teritoriul României.

După o scurtă prezentare a perioadei cercetate și a autorului (p. I–VII), urmează lista figurilor (p. VIII–XII) care cuprinde diferite planuri de așezări, locuințe și necropole, diagrame și grafice, prezentări de materiale – majoritatea fiind reproduse după alți autori – numeroase reconstituiri de monumente, așezări, etc. Lista tabelelor cuprinse în text (p. XIII) este plasată înainte de prefață (p. XIV–XVIII), loc în care recunoaște originea prezentei lucrări în lucrarea amintită anterior (*The Bronze Age in Europe*). Deși recunoaște limitele vechii publicații, autorul nu a dorit o reactualizare a acesteia, ci mai degrabă prezentarea unor alte aspecte ce țin de manifestările epocii bronzului. În încercarea de a acoperi întregul spațiu european, autorul – fără un scop anume – a acordat mai multă atenție unor zone (Scandinavia, Marea Britanie, Europa Centrală). Pe măsură ce trimiterile se fac mai înspre estul continentului, informațiile sunt tot mai vagi și lacunare. Spațiul egeean nu este discutat, autorul